

ISSN 2312-3206

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ПСИХОЛОГІЇ, ІСТОРІЇ ТА СОЦІОЛОГІЇ

100 *Років*
ХЕРСОНСЬКОМУ ДЕРЖАВНОМУ
УНІВЕРСИТЕТУ

**НАУКОВИЙ ВІСНИК
ХЕРСОНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ**

Серія:
ПСИХОЛОГІЧНІ НАУКИ
Випуск 3
Том 2

Херсон-2017

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор:

Блинова Олена Євгенівна – доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри загальної та соціальної психології Херсонського державного університету

Заступник головного редактора:

Шапошникова Ірина Василівна – доктор соціологічних наук, доцент, декан факультету психології, історії та соціології Херсонського державного університету

Відповідальний секретар:

Тавровецька Наталія Іванівна – кандидат психологічних наук, доцент, завідувач кафедри практичної психології Херсонського державного університету

Члени редакційної колегії:

Бех Іван Дмитрович – дійсний член Національної академії педагогічних наук України, доктор психологічних наук, професор, директор Інституту проблем виховання Національної академії педагогічних наук України;

Бистрова Юлія Олександрівна – доктор психологічних наук, доцент, професор кафедри корекційної освіти Херсонського державного університету;

Бочелюк Віталій Йосипович – доктор психологічних наук, професор, професор кафедри психології Запорізького національного технічного університету;

Бурлачук Леонід Фокович – дійсний член Національної академії педагогічних наук України, доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри психодіагностики і клінічної психології Київського національного університету імені Тараса Шевченка;

Завацька Наталія Євгенівна – доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри соціальної та практичної психології Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля;

Засєкіна Лариса Володимирівна – доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри загальної та соціальної психології Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки;

Кікінежді Оксана Михайлівна – доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри психології Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка;

Клименко Віктор Васильович – доктор психологічних наук, професор, провідний науковий співробітник Інституту психології імені Г.С. Костюка Національної академії педагогічних наук України;

Кравцова Наталія Олександрівна – доктор психологічних наук, доцент, завідувач кафедри клінічної психології ФДБОЗ ВПО «Тихоокеанський державний медичний університет» Міністерства охорони здоров'я Російської Федерації (Російська Федерація);

Кузікова Світлана Борисівна – доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри практичної психології Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка;

Поваренков Юрій Павлович – доктор психологічних наук, професор, професор кафедри загальної та соціальної психології ФДБОЗ ВПО «Ярославський державний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського» (Російська Федерація);

Стратонов Василь Миколайович – доктор юридичних наук, професор, ректор Херсонського державного університету;

Федяєва Валентина Леонідівна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки, психології й освітнього менеджменту Херсонського державного університету;

Швалб Юрій Михайлович – доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри соціальної роботи Київського національного університету імені Тараса Шевченка;

Яковлева Світлана Дмитрівна – доктор психологічних наук, доцент, завідувач кафедри корекційної освіти Херсонського державного університету;

Янчук Володимир Олександрович – доктор психологічних наук, професор, декан факультету професійного розвитку фахівців освіти Академії післядипломної освіти (Республіка Білорусь).

Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Психологічні науки»
включено до переліку наукових фахових видань України з психології
на підставі Наказу МОН України від 4 липня 2014 року № 793 (додаток № 8)

Журнал включено до міжнародної наукометричної бази
Index Copernicus International (Республіка Польща)

Рекомендовано до друку відповідно до ухвали вченої ради
Херсонського державного університету
(протокол від 26 червня 2017 р. № 15)

Свідоцтво про державну реєстрацію
друкованого засобу масової інформації – серія КВ № 20082-9882Р
від 15.03.2013 р. видане Державною реєстраційною службою України

УДК 159.922.4

СТРУКТУРА СТАВЛЕННЯ УКРАЇНСЬКИХ СТУДЕНТІВ ДО НАЦІОНАЛЬНОЇ СПІЛЬНОТИ

Гафіатуліна А.В., аспірант,
викладач кафедри практичної психології
Київський університет імені Бориса Грінченка

У статті представлено результати емпіричного дослідження структури ставлення українських студентів до своєї національної спільноти. Визначено міжгрупові особливості у структурі ставлення до своєї нації студентами північного, південного, західного та східного регіонів України.

Ключові слова: національна самосвідомість, ставлення до нації, українські студенти, міжгрупові порівняння.

В статье представлены результаты эмпирического исследования структуры отношения украинских студентов к своей нации. Определены межгрупповые особенности в структуре национального самоотношения студентов северного, южного, западного и восточного регионов Украины.

Ключевые слова: национальное самосознание, отношение к нации, украинские студенты, межгрупповые сравнения.

Gafiatulina A.V. STRUCTURE OF NATIONAL ATTITUDE OF UKRAINIAN STUDENTS

The article presents the results of an empirical study of national attitude of Ukrainian students. The intergroup features in the structure of national self-relation of students of the Northern, Southern, Western and Eastern regions of Ukraine are determined.

Key words: national self-consciousness, attitude towards the nation, Ukrainian students, intergroup comparisons.

Постановка проблеми. Політичні події останніх років (Революція гідності, окупація Криму, воєнні дії у зоні АТО) стали важкими випробуваннями для української нації і водночас актуалізували прояв національної самосвідомості значної частини населення, зокрема, молоді України. Провідним завданням Концепції національно-патріотичного виховання дітей та молоді є розвиток і формування національної самосвідомості особистості. Це, у свою чергу, неможливо без розуміння сутності ключового явища національної психології – національної самосвідомості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження національної самосвідомості широко представлені як в історії філософської думки, так і в сучасній науковій літературі. Вітчизняні дослідники надзвичайно активно працюють у цьому руслі, особливо останнім часом. Вивченням різних аспектів національної самосвідомості займалися та займаються такі дослідники: А.М. Березін [1], С.М. Бойко [2], В.В. Борисов [3], М.Й. Боришевський [4], О.А. Михневич [6], В.Ф. Соколова [7], Л.М. Співак [8], О.В. Шевченко [9].

Національна самосвідомість – це усвідомлення особистістю себе як представника своєї нації, що виражається у здатності виокремлювати себе з-поміж інших національних спільнот. Національна самосвідомість – це цілісна саморефлексія нації, усебічне розуміння нацією своєї суспільної суті та історичного покликання. Національна самосвідомість, з од-

ного боку, має соціально-політичне походження, а з іншого – етнічно-культурне підґрунтя; вона виникає у процесі суспільного буття та життєдіяльності нації. Структуру національної самосвідомості становлять такі компоненти: усвідомлення психологічних особливостей своєї нації, усвідомлення себе суб'єктом своєї національної спільноти, національна самооцінка та самоставлення, національні почуття, усвідомлення значущості знань про те, як ставляться до особистості та нації, з якою певна особистість себе ідентифікує, представники інших національних спільнот.

Разом із зростаючою кількістю досліджень національної самосвідомості залишається значна кількість «білих плям» у розумінні та осмисленні окресленого явища. Однією із таких проблем, що є не достатньо висвітленою на теренах вітчизняної психологічної науки, є проблема вивчення регіональних особливостей національної самосвідомості молоді України. Наше дослідження присвячено вивченню одного з основних компонентів національної самосвідомості, яким є ставлення до своєї нації серед представників різних регіонів України.

Постановка завдання. Соціальна значущість та недостатня розробленість проблеми психологічних особливостей національної самосвідомості представників різних регіонів України зумовили постановку такої мети – емпірично дослідити особливості ставлення українських студентів до своєї нації, визначити особливості у структурі національного самос-

навчання студентів північного, південного, закарпатського регіонів України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Експерименті, який проводився протягом 2015–2016 рр., узяли участь 653 респонденти – студенти віком від 19 до 25 років із різних регіонів України. За показником статі до вибірки увійшли 448 дівчат і 205 юнаків; за віком – 171 – 19–20 рр., 165 – 21–22 рр., 107 – 23–24 рр., 98 – 25 р. У ході дослідження було виокремлено чотири групи досліджуваних: 1 група – м. Київ (113 осіб), м. Суми (90 осіб); 2 група – м. Харків (187 осіб); 3 група – м. Львів (142 особи); 4 група – м. Мелітополь (101 особа), м. Бердянськ (59 осіб). Досліджувані групи отримали відповідні назви: перша група – Північ, друга – Південь, третя – Схід, четверта – Захід. Належність міст до певного регіону визначалась адміністративним поділом України.

З метою визначення структури ставлення до своєї нації був застосований модифікований опитувальник самоставлення В.В. Століна та С.П. Таталеева (модифікація О.М. Лозової) [5]. Опитувальник складається із 57 суджень складеного типу, що вимагають від досліджуваного відповіді типу «так – ні». Методика представлена шкалами, які відображають окремі характеристики ставлення до своєї нації. Шкала *Інтегральне почуття до своєї нації* відображає інтегральне, загальне ставлення до своєї нації та себе як представника своєї нації. Шкала діагностує внутрішнє недиференційоване почуття «за» та «проти» своєї національної спільноти. Шкала *Самоповага* об'єднує твердження, що стосуються внутрішньої впевненості, саморозуміння, самовпевненості. Йдеться про той аспект самоставлення, який емоційно і змістовно об'єднує віру у свої сили, здібності, енергію, самостійність, оцінку своїх якостей, контроль власного життя, здатність бути самопослідовним, розуміння самого себе. Шкала *Аутосимпатія* діагностує дружність – ворожість до власної нації та своєї національної «Я». У шкалу ввійшли пункти, що стосуються самоприйняття, самозвинування. У змістовному плані шкала на позитивному полюсі об'єднує схвалення своєї нації, довіру до своєї нації і позитивну самооцінку себе як представника своєї нації; на негативному полюсі – бачення у своїй нації переважно негативних, низьку самооцінку, готовність до самозвинувачення. Шкала *Самоінтерес* відображає близькість до своєї нації, зокрема інтенсивність думок і почуттів, що стосуються нації та себе як представника своєї національної спільноти. Шкала вказує на впевненість щодо майбутнього своєї нації для інших. Шкала *Очікування ставлення від інших* відображає очікування позитивного або негативного ставлен-

ня до своєї нації інших національних спільнот. Також до опитувальника входять шкали, спрямовані на вимір виразності установки на ті чи інші внутрішні дії на адресу «національного Я» досліджуваного. Ними є *Самовпевненість*, *Самоприйняття*, *Самозвинування*, *Саморозуміння*, *Самопослідовність* (*Самокерівництво*), які змістовно доповнюють вищеперераховані інтегральні шкали.

У процесі обробки «сирі бали» переводяться у накопичувальні частоти, які є показником певного рівня вираженості ознаки: менше 50% – ознака не виражена; 50–74% – ознака виражена; понад 74% – ознака яскраво виражена.

Нами були порівняні чотири групи досліджуваних окремо за кожною шкалою методик ставлення до своєї нації. Після якісного аналізу отриманих результатів (у відсотковому співвідношенні за кожним рівнем вимірюваної ознаки) з метою визначення статистично значущої різниці середніх значень між групами досліджуваних нами був застосований однофакторний дисперсійний аналіз (ANOVA). Однофакторний дисперсійний аналіз (Analysis Of Variances, ANOVA) – це процедура порівняння середніх значень вибірки, на підставі якої робиться висновок про співвідношення середніх значень генеральних сукупностей. Найближчим та простішим аналогом ANOVA є t-критерій Стюдента. На відміну від t-критерія, дисперсійний аналіз призначений для порівняння не двох, а декількох вибірок, що є доцільним для нашого дослідження (порівняння чотирьох груп досліджуваних). У процесі аналізу зіставляються компоненти дисперсії змінної. Загальна мінливість змінної розкладається на дві складові частини: міжгрупову (факторну), що зумовлена відмінністю груп (середніх значень), і внутрішньогрупову (помилки), що зумовлена випадковими причинами. Чим більшою є частка від ділення міжгрупової та внутрішньогрупової мінливості (F-відношення), тим більшою є різниця між середніми значеннями вибірок, тим вища статистична значущість цієї різниці. Обов'язковою умовою застосування однофакторного дисперсійного аналізу була перевірка даних на гомогенність дисперсії (критерій Homogeneity of variance test). Тест Левеня (Levene Test на гомогенність дисперсій) визначав рівень значущості відмінностей дисперсії груп. Аналіз результатів проводився лише за умови незначущої різниці дисперсій між даними груп (за $p > 0,05$), що означало коректність використання тесту ANOVA. Однак у разі виявлення статистично значущих відмінностей може бути зафіксована лише їх наявність, але які саме групи відрізняються одна від одної визначити неможливо. Із цією метою застосовують так звані апостеріорні критерії (Post Hoc). Апостеріорні порівняння є попарними порівняннями досліджува-

них груп для виявлення відмінностей між ними. У нашому дослідженні ми послуговувались одним з апостеріорних критеріїв – тестом Дункана (встановлений рівень значущості $p \leq 0,05$). Таким чином, за допомогою однофакторного дисперсійного аналізу нами були встановлені статистично значущі відмінності між даними чотирьох груп досліджуваних, а також встановлені попарні порівняння цих груп для виявлення відмінностей між ними. Обробка даних здійснювалась за допомогою програми статистичної обробки даних SPSS 17.0.

Логіка інтерпретації отриманих результатів полягала в такому: на першому етапі інтерпретувались показники шкал, за якими не було встановлено статистично значущої різниці (загальні особливості для респондентів усіх досліджуваних груп), на другому етапі інтерпретувались показники шкал, за якими було встановлено статистично значущу різницю (міжрегіональні особливості).

Отже, статистично значущої різниці не було встановлено за такими шкалами: Інтегральне почуття до своєї нації, Самоповага, Аутосимпатія, Очікуване ставлення від інших, Самовпевненість, Самоприйняття, Самопослідовність, Саморозуміння. Характеристики ставлення до своєї нації та їх кількісні значення (частотний розподіл) представлені на рис. 1.

Найвищі показники визначаються шкалою Інтегральне почуття до своєї нації (84,3%), що свідчить про безумовно позитивне оцінювання українськими студентами своєї нації.

У прийнятті рішень молоді українці схильні до самокерівництва та самопослідовності (72,9%), тобто значною мірою контролюють свої дії та наміри, схильні діяти раціонально. Загальним для усіх респондентів є уявлення про те, що українська нація є спроможною керувати своєю долею.

Сприймаючи себе як окрему соціальну групу (шкала Самоприйняття), більшість українців (77,1 %) приймають свою націю, довіряють їй, схвалюють свої вчинки. Значна кількість українських студентів усвідомлюють наявність специфічно національних рис їхньої особистості, які є складовою частиною національної самосвідомості.

Досить чітко виражена ознака за шкалою Аутосимпатії (73,9%). Це свідчить про позитивне ставлення українців до власної національної спільноти. Більшість респондентів симпатизують своїй нації, схвалюють свою націю та надають позитивну оцінку собі як членам національної спільноти.

Знижені показники за шкалою Самовпевненість (61,1%) говорять про те, що сучасна українська молодь не цілком впевнена у силах своєї нації. Третина українських студентів не впевнена у своїй національній спільноті, вважають, що їм бракує волі, енергії та цілеспрямованості.

Також фіксуємо знижені показники за шкалою Самоповага (60,0%). У більшості респондентів наявний середній рівень поваги до своєї нації. Майже половина респондентів

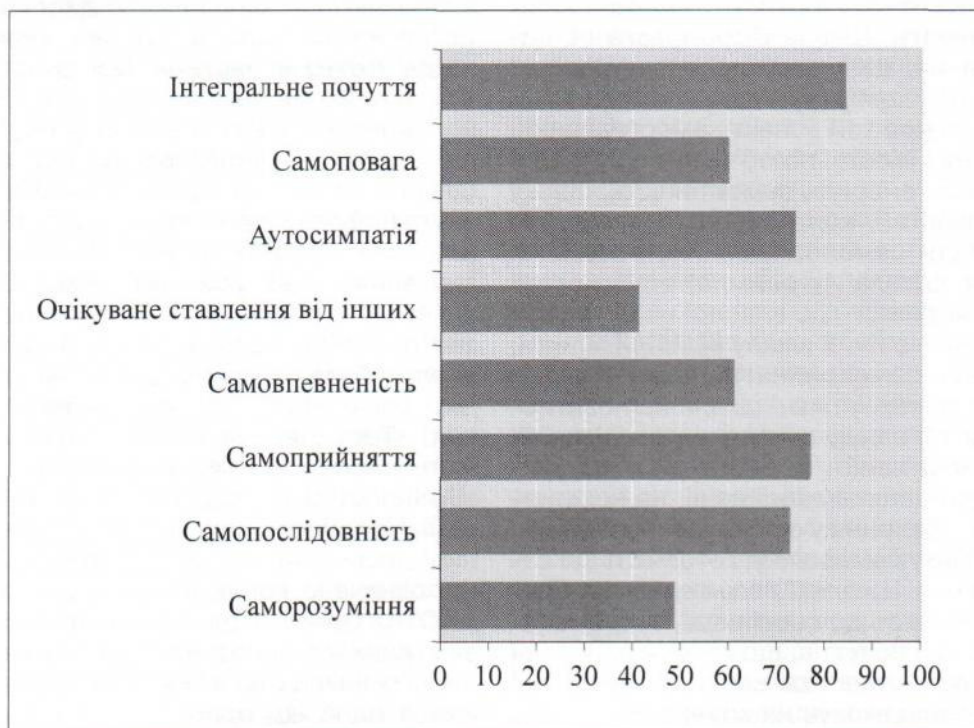

Рис. 1. Накопичені частоти показників ставлення до своєї нації українських студентів

недостатньо вірять у свої сили, здібності, енергійність як представників своєї нації.

Значні показники за шкалою Саморозуміння (48,2%) вказують на те, що значна кількість українських студентів погано розуміє свої морально-психологічні риси. Респонденти мають труднощі в розумінні себе як представників національної спільноти.

Значні показники фіксуються за шкалою Самоствердження від інших (41,2%). Більшість досліджуваних вважають, що представники інших націй не можуть ставитися до їх нації з повагою та не сприймають її позитивні. Орієнтація на сприймання своєї нації позитивно відбивається на самовпевненості українців при ставленні з боку інших націй.

Таким чином, українське студентство вважає проблеми поваги до своєї нації, самоствердження себе як представників національної спільноти та очікуваного ставлення від представників інших національних спільнот. Розвиток цих характеристик національного ставлення повинен базуватись на позитивних тенденціях, які, на жаль, нівелюються негативним впливом, який проявляється у низькоякісному соціально-економічному житті нашого народу. У ході бесід із студентами щодо їх думок з приводу ставлення до своєї нації досить інформативною у діагностичному плані є фраза студента Сергія Н.: «Я не хочу залишатись жити в Україні. Я люблю свою націю, однак не люблю українську нашу державу». Це є поясненням суттєвої відмінності між повагою та симпатією до своєї нації, водночас питання щодо взаємодії (взаємовпливу, взаємозаперечення) складу національної самосвідомості та грома-

дянської самосвідомості потребує наукового та суспільного вирішення.

Окремо нами були розглянуті дві шкали, за якими було встановлено статистично значущу різницю між досліджуваними групами. Ними є шкали Самоінтерес та Самозвинувачення. Перед тим, як представити результати міжгрупових порівнянь, необхідним вбачається вказати на загальні тенденції в оцінюванні своєї нації за цими шкалами. Накопичені частоти показників шкал Самоінтересу та Самозвинувачення представлені нижче (див. рис. 2).

Показники шкали Самоінтерес вказують на те, що українські студенти у своїй більшості цікавляться своєю нацією, її історією, культурним та духовним життям, а також їм цікаві прояви власного національного «Я».

Показники шкали Самозвинувачення вказують на те, що українські студенти схильні звинувачувати свою націю, докоряти їй та вбачати всі неприємності у ній самій. Майже половина молодих українців звинувачує свою націю у життєвих труднощах та негараздах.

За результатами однофакторного дисперсійного аналізу було встановлено статистично значущу різницю між досліджуваними групами за шкалою Самоінтерес (див. табл. 1).

Отже, за результатами однофакторного дисперсійного аналізу за шкалою Самоінтерес були визначені дві підгрупи, які мають статистично значущу відмінність. Перша підгрупа – це студенти північного та західного регіонів, друга підгрупа – це студенти східного та південного регіонів. Загалом українські студенти проявляють значний інтерес до своєї нації. Однак студенти західного та північного регіонів проявляють значно більшу зацікавленість

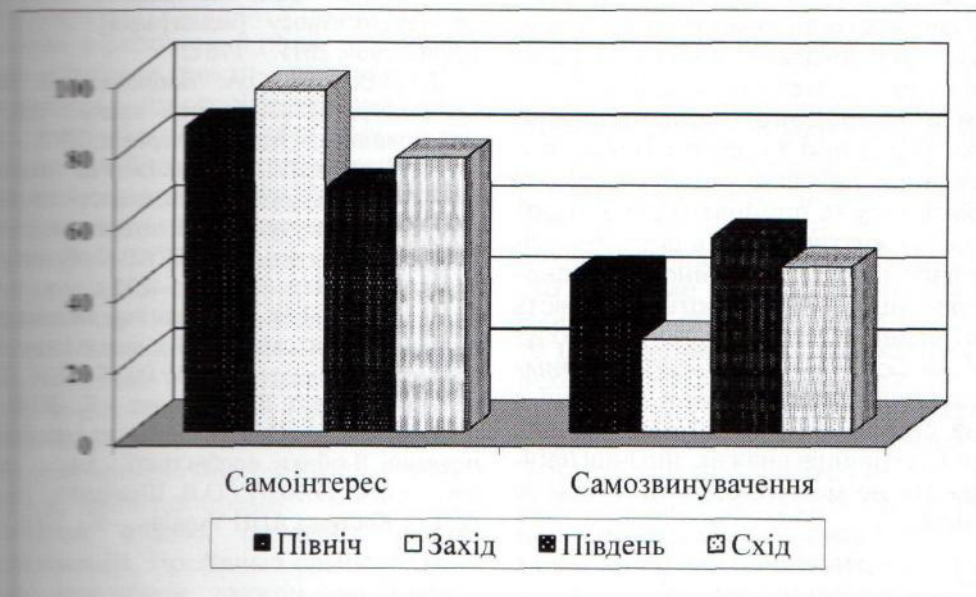

Рис. 2. Накопичені частоти показників Самоінтересу та Самозвинувачення українських студентів

Таблиця 1
Міжгрупове порівняння показників
за шкалою Самоінтерес

Регіон	Підгрупа для альфа = 0,05	
	1	2
Схід	7,986	
Південь	8,378	
Північ		8,841
Захід		9,130

до своєї нації та національного в собі, ніж студенти східного та південного регіонів.

За шкалою Самозвинувачення також було встановлено статистично значущу різницю між досліджуваними групами (див. табл. 2).

Таблиця 2
Міжгрупове порівняння показників
за шкалою Самозвинувачення

Регіон	Підгрупа для альфа = 0,05	
	1	2
Захід	3,826	
Північ	4,412	4,412
Схід	4,464	4,464
Південь		4,739

Шкала Самозвинувачення також має неоднакові показники серед українського студентства, наявні міжгрупові відмінності. Встановлена статистично значуща різниця між респондентами західного та південного регіонів України. Серед студентів західного регіону самозвинувачення не є домінуючою ознакою ставлення до своєї нації (26%), тоді як серед студентів південного регіону це досить поширена характеристика (54,5%). Респонденти південного регіону більше за інших звинувачують свою націю, докоряють їй та вбачають усі неприємності у ній самій. На наш погляд, це є показником низького рівня національної самосвідомості особистості.

Висновки з проведеного дослідження. Таким чином, українські студенти мають позитивне ставлення до своєї нації із високим рівнем самоінтересу та прийняття себе, здатні керувати своїм життям, мають достатній рівень самоповаги та самовпевненості. Водночас молоді українці демонструють схильність до самозвинувачення, а також погано розуміють свою націю. Найбільш «западаючим» місцем у структурі самоставлення до нації є орієнтація на сприймання своєї нації ззовні: значна кількість українців вважає, що інші національні спільноти не можуть оцінити їх власну надто позитивно.

Також нами були виокремлені регіональні особливості – групові характеристики, які значно відрізняють певну досліджувану групу від інших, або одну пару груп від іншої пари. Студенти західного та північного регіонів проявляють значно більшу зацікавленість до своєї нації та національного в собі, аніж студенти східного та південного регіонів. Студенти західного регіону менше за інших звинувачують свою націю, тоді як студенти південного регіону більше за інших звинувачують свою націю.

Перспективою подальших наукових розвідок є дослідження психосемантичних особливостей національної самосвідомості українських студентів, визначення спільного та відмінного у значеннєвій структурі національної самосвідомості студентської молоді різних регіонів України.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Березін А.М. Психологічні чинники генезису національної самосвідомості особистості : дис. ... канд. психол. наук : спец. 19.00.07 / А.М. Березін. – К. 2002. – 208 с.
2. Бойко С.М. Становлення і розвиток національної самосвідомості українського народу: ціннісний вимір дис. ... канд. філос. наук : спец. 09.00.12 С.М. Бойко ; Центр українознавства Київ. нац. ун-ту ім. Т. Шевченка. – К., 2005. – 200 арк.
3. Борисов В.В. Теоретико-методологічні засади формування національної самосвідомості учнівської та студентської молоді : дис. ... докт. пед. наук : спец. 13.00.07 / В.В. Борисов. ; Тернопіль. нац. пед. ун-т ім. В. Гнатюка. – Тернопіль, 2006. – 453 с.
4. Боришевський М.Й. Дорога до себе. Висновки суб'єктності до вершин духовності : [монографія] / М.Й. Боришевський. – К. : Академвидав, 2010. – 416 с.
5. Лозова О.М. Методологія психосемантичних досліджень етносу : [монографія] / О.М. Лозова. – К. : ВД «Слово», 2011. – 176 с.
6. Михневич О.А. Национальное самосознание как интегративный признак нации / О.А. Михневич, В.Г. Яприцев. – Минск : Харвест, 2007. – 318 с.
7. Соколова В.Ф. Психологічні особливості розвитку національної самосвідомості студентської молоді засобами української літератури : дис. ... канд. психол. наук : спец. 19.00.07 / В.Ф. Соколова ; Херсон. держ. ун-т. – Херсон, 2009. – 238 с.
8. Співак Л.М. Психологічні основи розвитку національної самосвідомості в юнацькому віці : дис. ... докт. психол. наук : спец. 19.00.07 / Л.М. Співак ; Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. – К., 2016. – 491 с.
9. Шевченко О.В. Національна ідентифікація у становленні Я-образу особистості : дис. ... канд. психол. наук : спец. 19.00.07 / О.В. Шевченко ; Ін-т психології ім. Г.С. Костюка АПН України. – К., 2005. – 213 с.

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 4

ПЕДАГОГІЧНА ТА ВІКОВА ПСИХОЛОГІЯ

Байєр О.О., Ашуркіна О.Р. НЕСПРИЯТЛИВЕ РОДИННЕ СЕРЕДОВИЩЕ ЯК ПРЕДИКТОР СХИЛЬНОСТІ ПІДЛІТКА ДО ЗАЛЕЖНОЇ ПОВЕДІНКИ.....	10
Візнюк Ю.М. ГЕНЕТИЧНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ ТРЕНІНГОВИЙ ПІДХІД ДО ОПТИМІЗАЦІЇ НАБУТТЯ ІДЕНТИЧНОСТІ ДІТЬМИ З ТРИВАЛОЮ СІМЕЙНОЮ ДЕПРИВАЦІЄЮ.....	15
Гафіатуліна А.В. СТРУКТУРА СТАВЛЕННЯ УКРАЇНСЬКИХ СТУДЕНТІВ ДО НАЦІОНАЛЬНОЇ СПІЛЬНОТИ	20
Зінченко О.В., Шутько І.Ю. МЕРЕЖЕВА МАНІПУЛЯЦІЯ ЯК ПРИЧИНА ПІДЛІТКОВИХ САМОГУБСТВ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ.....	25
Клочек Л.В. ВИХІДНІ НАУКОВІ ПОЛОЖЕННЯ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОЇ СПРАВЕДЛИВОСТІ ОСОБИСТОСТІ ПЕДАГОГА.....	30
Костюченко О.В. ТВОРЧИЙ І АДАПТИВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ НАВЧАННЯ МЕНЕДЖЕРІВ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ СФЕРИ.....	36
Кузнецова М.М. ОСОБЕННОСТИ САМООРГАНИЗАЦИИ УЧЕБНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ У УСПЕВАЮЩИХ И СЛАБОУСПЕВАЮЩИХ СТУДЕНТОВ С РАЗНЫМИ УРОВНЯМИ ОПТИМИЗМА.....	41
Макарова Л.Л., Гугой К.М. РОЛЬ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИХ ЗДІБНОСТЕЙ СПОРТСМЕНІВ ЮНАЦЬКОГО ВІКУ У ВИБОРІ КОПІНГ-СТРАТЕГІЙ.....	50
Метельська Н.Й. РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНО ВАЖЛИВИХ ЯКОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ЇХ ПРОФЕСІЙНОЇ САМОСВІДОМОСТІ.....	58
Мовчан Я.О. ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ МОТИВАЦІЙНО-ЦІННІСНОЇ СФЕРИ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ ЯК ФАКТОР РОЗВИТКУ ЇХ ЛІДЕРСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ.....	63
Невідома Я.Г. ДОСЯГНЕННЯ ОСОБИСТІСНОЇ ЗРІЛОСТІ В СИТУАЦІЇ СЕПАРАЦІЇ ВІД БАТЬКІВСЬКОЇ РОДИНИ.....	68
Пасічник А.А. ЕМОЦІЙНИЙ СТАН ТА ПОВЕДІНКОВА РЕАКЦІЯ ДИТИНИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В УМОВАХ СІМ'Ї.....	74
Потебня А.В., Кубриченко Т.В. СПЕЦИФІКА ЗВ'ЯЗКУ ЕМОЦІЙНОЇ ПРИВ'ЯЗАНOSTІ ДО МАТЕРІ ТА ГЕНДЕРНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ПІДЛІТКІВ ІЗ НЕПОВНИХ СІМЕЙ.....	79
Rashkovska I.V. SUCCESS IN LIFE AS REALIZED BY YOUNG PEOPLE: CHALLENGES AND OPPORTUNITIES.....	85
Юдіна Н.О., Тесленко М.М. УСВІДОМЛЕНА САМОРЕГУЛЯЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ ЯК ПРОБЛЕМА СУЧАСНОЇ ПСИХОЛОГІЇ.....	90
Фоменко К.І. ГУБРИСТИЧНА МОТИВАЦІЯ ТА САМОРЕГУЛЯЦІЯ СУБ'ЄКТА ДІЯЛЬНОСТІ.....	95
Хабірова Л.І. ТВОРЧА АКТИВНІСТЬ ЯК УМОВА ОСОБИСТІСНОГО РОЗВИТКУ ШКОЛЯРІВ ПІДЛІТКОВОГО ВІКУ.....	102
Четверікова Н.В. АКТУАЛЬНІСТЬ ПРОБЛЕМИ ЗБЕРЕЖЕННЯ ЕМОЦІЙНОЇ СТІЙКОСТІ ПЕДАГОГІВ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ: СУЧАСНИЙ ВИМІР.....	107
Шапран Т.М. ГЕНДЕРНО-ВІКОВЕ ПОРІВНЯННЯ ТИПІВ ВНУТРІШНЬООСОБИСТІСНИХ КОНФЛІКТІВ ОСІБ ЮНАЦЬКОГО ВІКУ.....	114